

به نام خدا

نام دانشجو: حامد اصلانی

موضوع: جزوه جلسه نهم اصول فقه ۱

استاد: حسینی زندآبادی

مفاهیم

منطوق: معنایی است که مستقیماً از ظاهر یک کلام و عبارت فهمیده می‌شود (نطق شده است) [۶].

مثال: «دیروز باران آمد»، «فردا می‌خواهم مسافرت بروم»، «فلانی محکوم به پرداخت خسارت می‌شود»

مفهوم: معنایی است که به صورت غیرمستقیم از ظاهر کلام فهمیده می‌شود

مثال: شخصی می‌گوید «اگر پدرم فردا از سفر (مکه) برگردد، ولیمه می‌دهم.» منطوق این جمله همان وعده ولیمه در

صورت بازگشت پدر است، اما مفهوم آن این است که «اگر فردا برنگردد، از ولیمه خبری نیست»

نکته: این تعریف مفهوم، مختص به «علم اصول فقه» است. در علم «منطق»، مفهوم دقیقاً به همان معنای منطوق به

کار می‌رود

شناخت مفاهیم در علم حقوق بسیار کاربردی است. مهم‌ترین فایده آن «ایجاز» (خلاصه‌گویی و اختصار) در تنظیم

قراردادها و لوایح است اگر قرار بود علاوه بر منطوق، تمام مفاهیم غیرمستقیم جملات نیز در یک قرارداد نوشته شود، یک

قرارداد ۴ صفحه‌ای به ۳۰ صفحه تبدیل می‌شد [۱۱].

جملات دارای منطوق، اما فاقد مفهوم

نکته مهم: هر جمله و کلام کاملی قطعاً دارای «منطوق» است، اما لزوماً همه جملات دارای «مفهوم» نیستند. برخی جملات

فقط معنای مستقیم دارند و از محل بحث مفاهیم خارج‌اند

مثال‌های قانونی (فاقد مفهوم):

ماده ۱۰۰۳ قانون مدنی: «هیچ‌کس نمی‌تواند بیش از یک اقامتگاه داشته باشد.»

مثال، قانونی، (دارای، مفهوم):

ماده ۲۴ قانون مدنی: * «هیچ کس نمی‌تواند طرق و شوارع عامه و کوچه‌هایی را که آخر آن‌ها مسدود نیست، تملک نماید.»

منطوق: راه‌های عمومی و کوچه‌های غیر بن‌بست قابل تملک نیستند

مفهوم: کوچه‌هایی که آخر آن‌ها مسدود است (بن‌بست) تحت شرایطی خاص قابل تملک هستند (مثلاً با راضی کردن همسایه‌ای که راه دیگری هم دارد)

جملات دارای مفهوم لغو و بی‌فایده (سالبه به انتفاع موضوع)

نکته: برخی جملات مفهوم دارند، اما مفهوم آن‌ها کاملاً بی‌معنی، لغو و بی‌فایده است. این جملات نیز از محل بحث علم اصول خارج هستند به این موارد در اصطلاح * «سالبه به انتفاع موضوع» * می‌گویند؛ یعنی حکم از بین رفته است، چون اصلاً موضوعی برای آن وجود ندارد

مثال‌های عرفی:

«اگر ماشین خریدی، آن را بیمه کن.» مفهوم: اگر ماشین نخریدی، بیمه نکن. (بی‌فایده است، چون بدون ماشین اصلاً بیمه معنا ندارد)

«اگر خانه خریدی، برای سندش اقدام کن.»

«اگر شخصی که زیر آوار مانده زنده است، به او آب بده.» مفهوم: اگر زنده نبود، آب نده. (بی‌معنی است)

مثال‌های قانونی:

ماده ۸۵۳ قانون مدنی: «اگر موصی لهما (کسانی که به نفعشان وصیت شده) متعدد و محصور باشند، مُصابی (مورد وصیت) بین آن‌ها به سَوِیّه (مساوی) تقسیم می‌شود.» مفهوم آن این است که اگر متعدد نباشند (یک نفر باشند) مساوی تقسیم نمی‌شود. این مفهوم بی‌معنی است، چون برای یک نفر تقسیم کردن معنایی ندارد

ماده ۸۱۱ قانون مدنی: «اگر حصه (سهم) یکی از دو شریک، وقف باشد، متولی یا موقوف‌علیهم حق شفعه ندارند.» مفهوم آن این است که اگر وقف نباشد، متولی و موقوف‌علیهم حق شفعه دارند. این مفهوم لغو است، زیرا وقتی ملکی وقف نباشد، اساساً متولی یا موقوف‌علیهمی وجود ندارد که بخواهد حقی داشته باشد

موفق باشی هم کلاسی عزیز